

Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW) KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

“... en dan wordt er een beetje belachelijk over gedaan ...”

Cornips, L.

published in

Neerlandia

2019

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in KNAW Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Cornips, L. (2019). “... en dan wordt er een beetje belachelijk over gedaan ...”: Over talige identificatie van Limburgers. *Neerlandia*, 123(3), 84-85.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the KNAW public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the KNAW public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

pure@knaw.nl

“... en dan wordt er een beetje belachelijk over gedaan ...”

Over talige identificatie van Limburgers

Hoe Limburgers zich met hun taalgebruik identificeren is afhankelijk van de tegenstellingen die collectief geconstrueerd worden. De Limburgse ‘zachte’ *g* is een sjibbolet in tegenstelling tot de ‘harde’ *g* van de ‘Hollander’, maar binnen Limburg zijn specifieke talige verschijnselen ook weer inzet van tegenstellingen tussen Limburgers afhankelijk van de context. Stereotyperingen vormen altijd de grondslag van groepsidentificaties.

LEONIE CORNIPS

Limburg en Limburgers: Plaatsgebonden identificaties door talige praktijken

Het Sociaal Cultureel Planbureau publiceerde in 2019 het Sociaal Cultureel Rapport met daarin de thematische verkenning *Nederland vanuit de regio*. Limburgse focusgroepen maken onmiddellijk duidelijk waar de schoen wringt: sommige Limburgers ervaren een scherp contrast tussen Limburgers en ‘Hollanders’, juist omdat zij zich met Nederland verbonden voelen. Zo zegt een respondent van de focusgroep: “En voor de rest ben ik en blijf ik Limburger, want ik kan er al bijvoorbeeld niet zo goed tegen als we ergens komen en ‘wat ben je, Hollander?’ Nee, ik ben absoluut geen Hollander, ik ben een Nederlander, en als je nog iets specifieker wilt zijn, dan ben ik een Limburger.” Die gevoelde tegenstelling tussen Limburger en Hollander uit zich ook in talige praktijken: “En als je de Hollanders hoort praten over de Limburgers, dat is net alsof het een paar stomme boeren allemaal zijn, bij wijze van spreken soms. En als iemand Limburgs op de radio zit te kletsen, dan doen ze dat zo apart verstraald na dat het bijna lachwekkend is.”

“Nee, ik ben absoluut geen Hollander, ik ben een Nederlander”

Talige verschillen zijn nooit neutraal. Dat wat in een samenleving als nationale taal benoemd wordt, bevindt zich in het politieke centrum en dialect aan de rafelranden

ervan. Maar sprekers ruilen hun dialect niet zomaar in voor het Nederlands omdat *taal* ook een belangrijk cultureel bindmiddel is: taal is een middel om cultuur te produceren en te reproduceren, maar taal vormt zelf ook het hart van een cultuur.

Groepsidentificaties

Taal is cruciaal in plaatsgebonden en sociale groepsidentificaties, waardoor mensen zich verbonden met elkaar kunnen voelen of juist niet in een voortdurend proces van het met elkaar uitwisselen van ideeën, gevoelens en meningen. Groepsidentificaties veranderen continu afhankelijk van de politieke en sociaal-culturele context en zijn dus niet statisch, niet eendimensionaal en niet voorspelbaar. Mensen identificeren zich niet met één groep, maar met vele omdat regionale, sociale en etnische identiteiten in een veld van tegenstellingen interageren. In Nederlands Limburg is het spreken van dialect of een regionale taal cruciaal in processen van lokale identificaties en daarom ook van emotionele betekenis. Het provinciale nieuwsblad *De Limburger* liet in 2016 het onderzoeksbureau *Flycatcher* een vragenlijst rondsturen in Limburg: 66 procent van de 715 respondenten liet weten het *zeer eens* en 30 procent het *eens* te zijn met de stelling dat het spreken van dialect kenmerkend is voor een Limburgse identiteit (samen 96 procent). Maar een relatie tussen een identificatie als Limburger en het spreken van dialect is niet *natuurlijk*. Die relatie moet telkens opnieuw vorm en inhoud gegeven worden. Immers, niemand wordt geboren met een plaatsgebonden of sociale identiteit, aangezien dat collectief wordt

“... en dan wordt er een beetje belachelijk over gedaan ...”

Over talige identificatie van Limburgers

Hoe Limburgers zich met hun taalgebruik identificeren is afhankelijk van de tegenstellingen die collectief geconstrueerd worden. De Limburgse ‘zachte’ g is een sjibbolet in tegenstelling tot de ‘harde’ g van de ‘Hollander’, maar binnen Limburg zijn specifieke talige verschijnselen ook weer inzet van tegenstellingen tussen Limburgers afhankelijk van de context. Stereotyperingen vormen altijd de grondslag van groepsidentificaties.

LEONIE CORNIPS

Limburg en Limburgers: Plaatsgebonden identificaties door talige praktijken

Het Sociaal Cultureel Planbureau publiceerde in 2019 het Sociaal Cultureel Rapport met daarin de thematische verkenning *Nederland vanuit de regio*. Limburgse focusgroepen maken onmiddellijk duidelijk waar de schoen wringt: sommige Limburgers ervaren een scherp contrast tussen Limburgers en ‘Hollanders’, juist omdat zij zich met Nederland verbonden voelen. Zo zegt een respondent van de focusgroep: “En voor de rest ben ik en blijf ik Limburger, want ik kan er al bijvoorbeeld niet zo goed tegen als we ergens komen en ‘wat ben je, Hollander?’ Nee, ik ben absoluut geen Hollander, ik ben een Nederlander, en als je nog iets specifiek wilt zijn, dan ben ik een Limburger.” Die gevoelde tegenstelling tussen Limburger en Hollander uit zich ook in talige praktijken: “En als je de Hollanders hoort praten over de Limburgers, dat is net alsof het een paar stomme boeren allemaal zijn, bij wijze van spreken soms. En als iemand Limburgs op de radio zit te kletsen, dan doen ze dat zo apart vertraagd na dat het bijna lachwekkend is.”

“Nee, ik ben absoluut geen Hollander, ik ben een Nederlander”

Talige verschillen zijn nooit neutraal. Dat wat in een samenleving als nationale taal benoemd wordt, bevindt zich in het politieke centrum en dialect aan de rafelranden

ervan. Maar sprekers ruilen hun dialect niet zomaar in voor het Nederlands omdat *taal* ook een belangrijk cultureel bindmiddel is: taal is een middel om cultuur te produceren en te reproduceren, maar taal vormt zelf ook het hart van een cultuur.

Groepsidentificaties

Taal is cruciaal in plaatsgebonden en sociale groepsidentificaties, waardoor mensen zich verbonden met elkaar kunnen voelen of juist niet in een voortdurend proces van het met elkaar uitwisselen van ideeën, gevoelens en meningen. Groepsidentificaties veranderen continu afhankelijk van de politieke en sociaal-culturele context en zijn dus niet statisch, niet eendimensionaal en niet voorspelbaar. Mensen identificeren zich niet met één groep, maar met vele omdat regionale, sociale en etnische identiteiten in een veld van tegenstellingen interageren. In Nederlands Limburg is het spreken van dialect of een regionale taal cruciaal in processen van lokale identificaties en daarom ook van emotionele betekenis. Het provinciale nieuwsblad *De Limburger* liet in 2016 het onderzoeksbureau *Flycatcher* een vragenlijst rondsturen in Limburg: 66 procent van de 715 respondenten liet weten het *zeer eens* en 30 procent het *eens* te zijn met de stelling dat het spreken van dialect kenmerkend is voor een Limburgse identiteit (samen 96 procent). Maar een relatie tussen een identificatie als Limburger en het spreken van dialect is niet *natuurlijk*. Die relatie moet telkens opnieuw vorm en inhoud gegeven worden. Immers, niemand wordt geboren met een plaatsgebonden of sociale identiteit, aangezien dat collectief wordt

geconstrueerd in sociale interactie, mediagebruik, en communicatie, bijvoorbeeld door de als vanzelfsprekend geachte combinatie *Limburgs dinke*, *Limburgs spreke*, *Limburgs bleve* tijdens de oprichtingsvergadering van de Limburgse dialectvereniging *Veldeke* in 1926. Identificaties houden altijd een contrast in: het gaat over *wij* en *zij*. Welke tegenstellingen en welke combinaties van tegenstellingen als relevant beleefd worden is voortdurend aan verandering onderhevig. Een negatief sentiment, of ten minste een gevoel van onderscheid met mensen elders, maakt altijd deel uit van identificaties en zeker bij plaatsgebonden identificaties die in de marge van het politieke centrum plaatsvinden, zoals in Limburg.

Identificaties in Limburg: geconstrueerde tegenstelling met ‘de Hollander’

Vóór 1815 bestond de provincienaam Limburg nog niet en voor 1839 bestond de provincie Limburg niet in de huidige afbakening. Dit weerlegt haarscherp het idee dat zoiets als een Limburgse identiteit al van oudsher bestaat. Volgens Ad Knotter konden de inwoners van de nieuwe provincie zich uiteindelijk als Limburger identificeren, omdat zij in het proces van Limburger worden tegelijkertijd Nederlander werden, maar wel op basis van een geconstrueerde Hollander-Limburgertegenstelling. Ad Knotter spreekt dan ook over een proces van negatieve integratie. De politicus Thijs Wöltgens verwoordde dat in de vorm van een negatief sentiment in 1995: “[Toch is] het idee van ‘Limburgers’ een constructie achteraf. Anderen hebben ons tot Limburgers gemaakt. Die anderen zijn allereerst de ‘Hollanders’. Zij hebben onze identiteit gecreëerd. Wij waren wingewest, zij de republiek. Wij waren Katholiek, zij Calvinistisch. Wij waren onderdanen, zij hadden de macht. En na de ontwikkeling van de mijnindustrie: wij waren ondergronds en zij commandeerden vanuit veilige kantoren. Deze tegenstellingen, het verzet tegen de Hollanders, heeft het verschijnsel Limburger opgeleverd.”

“CHCHRatis bellen, CHCHRatis sms’en. Bah, wat klinkt dat goor”

De zachte versus de harde g

Het verschil in uitspraak van de zogenaamde harde g – uvulaire, stemloze fricatief /x/ – en zachte g – velaire, stemhebbende fricatief [ɣ] in onsetspositie [d.w.z. vóór de klinker van een lettergreep] – dient als sjibbolet in de tegenstelling tussen respectievelijk de Hollander en de Limburger. Een Rotterdamse Limburger uit de Sociaal Cultureel Planverkenning zegt: “Maar ik heb me ook weleens geschaamd voor dat ik uit Limburg kwam, omdat er heel vaak wordt er ook: ooooo kom je uit Limburg, weet je wel, en dan wordt er een beetje belachelijk over gedaan ofzo. Dat is ongeveer de reden waarom ik op een gegeven moment dacht: nah, ik ga gewoon met een harde G praten, zoals ze hier praten. Dat gezeik ben ik echt beu.” Een lezer van mijn columns in *De Limburger* laat me per e-mail weten: “De Randstedelingen die zo vaak denigreren doen over de zachte g zijn kennelijk letterdoof geworden voor hun eigen geschraap en gerochel. De reclame ‘CHCHRatis bellen, CHCHRatis sms’en’ vind ik daar een ergelijk voorbeeld van. Bah, wat klinkt dat goor. [...] Er

zou een nieuwe diakriet [= fonetisch teken] aangewend moeten worden voor die harde rochel: een accent op de g.” Bovendien raken Limburgers telkens ontmoedigd door het verschijnen van ondertiteling als zij Nederlands spreken op de nationale tv:

Geconstrueerde tegenstellingen binnen Limburg door talige praktijken

Mohammed Allach – oud-voetballer en tot 2008 directeur technische zaken en hoofd opleidingen bij de Venlose voetbalclub VVV – zegt in een interview in de *Groene Amsterdammer* in 2006: “Ik denk dat er geen grotere verschillen bestaan in Nederland dan hier in Limburg. Ga tien kilometer verderop en je verstaat de mensen al niet meer. Hoe groot die verschillen zijn, merk ik ook aan de spelers die uit de diverse delen van Limburg komen. Het mooie is dat zij denken vanuit die verschillen.” Ook die verschillen kunnen ingezet worden in geconstrueerde tegenstellingen binnen Limburg: Kerkradenaren bijvoorbeeld worden gemarginaliseerd vergeleken met het politieke centrum Maastricht door hun uitspraak van de velaire, stemhebbende fricatief /ja.s/ in plaats van /ɣas/ ‘gas’ in onsetspositie in hun dialect. Maastrichtenaren onderscheiden zich trots van andere dialectsprekers doordat zij zeggen geen dialect maar een *taal* te spreken doerspelt met Franse woorden en door een modifierend gebruik van het onvoltooid deelwoord met suffix *-tere*: *Lopentere* (= al lopend) *kwam ik hem tegen*. De Getske Boys in Heerlen onderscheiden zich van elders door in een mengelmoes van Nederlands en Heerlens dialect te zingen, waardoor zij met een knipoog refereren aan het mijnverleden en de mijnwerkersmigranten.

Een dialectsprekende notabele uit Midden-Limburg vertrouwde me eens toe dat Noord-Limburgers klanken in hun dialecten *harder* uitspreken en Zuid-Limburgers *zachter* respectievelijk vanwege de onvruchtbare Peel en rijke löss. Stereotypering ligt altijd ten grondslag aan de constructie van groepsidentificaties.

De citaten in dit artikel zijn de letterlijke weergaven van de tekst van de geïnterviewden. Spelfouten zijn gecorrigeerd.

Leonie Cornips is onderzoeker aan het Meertens Instituut en hoogleraar Taalcultuur in Limburg aan de Universiteit van Maastricht.

Contact: leonie.cornips@meertens.knaw.nl